

נאמר של עיני

הסיפור העצוב על גברת לביבודד * תיסמונת

שולמית הריאבן * הסיפור המטריף על הבורסה -

נוסח יוס'ל בירשטיין * די פרוסטט שירי

תרגום

משיחות פסימית

בסיפורי ספרות מהי? כותב הסופר ההוגה-הדעות הצרפתי ז'אן-פול סארטר, את הסיפור הבא: "בעקרי בניו יורק ב-1945, כישתי סוכן ספרותי אחד להשיג את זכויות התרגום של גברת לב בודד, יצירתו של נתנאל ווסט; זה לא הכיר את הספר, וערך הפסג עקרוני עם מחברת של איזה ספר בשם לב בודד, קלמה וקנה שהופתעה מאוד על שמישהו הקלה בדעתו לתרגמה לצרפתית. משנתברה הפוכן חזר לחיפושיו ומצא לכסוף את המוציא-לאור של ווסט, שהודה שאינו יודע מה ארע לו לסופר.

בתקופה הפצרותי, ערכו שניהם חקירה ונילו לכסוף שווסט מת מזה כמה שנים בתאונת מכונית. נתברר שהיה לו עדיין חשבון בכנק בניו-יורק והמוציא-לאור משגר היה לשם מטעם לפעם המחאה על ההשכח...
בימים אלה ראה אור בתרגום לעברית סיפורו השני של נתנאל ווסט גברת לב בודד * (קדם לו סיפורו יום הארבה **). נתנאל ווסט (נולד ב-1903) סיים את לימודיו ב-1924 ועבר להתגורר בפאריס. כתלך מאותה גלות-מרצון של סופרים אמריקאיים בעיר-האורות. למרות שנולד יהודי (תחת השם נתן ויינשטיין) לא

* נתנאל ווסט - גברת לביבודד; עברית: חיים גלישטיין; הוצאת זמורה ביתן; 102 עמודים (כריכה קשה).
** נתנאל ווסט - יום הארבה; עברית: רית; אריה קרישק; הוצאת זמורה ביתן (כריכה קשה).

חש עצמו כיהודי, התגעגע לימות-משיח, למעין משיחות פסימית בעלת גוון נוצרי, בהשראת דוסטויבסקי. בשנות חייו האחרונות חיבר תסריטים בהוליווד. הוא נהרג בתאונת-דרכים בדרכו חזרה ממסע צייד במכסיקו. יום אחרי מותו של הסופר סקוט פיצ'רלד. במשך שנים נשכח שמו של ווסט, ורק כעשרים שנה לאחר מותו (ב-1940) גילו אותו המבקרים מחדש. ומאז הוא נחשב לאחד מחשובי הסופרים שיצרו בארצות-הברית במאה-העשרים, וסיפורו יום הארבה אף הוסרט. גברת לביבודד הוא סיפור חייו האנושי והמורד של מחבר מדור מיכתבים בעיתון אמריקאי, האם את בצרה? - אתי זקוקה-לעצה? - כתבי לגברת לביבודד, והיא כבר תעורר-לך... גברת לביבודד משיב בעיתון מדי יום בימוג למיכתבים הנשלחים אליו על-ידי "אחת-שנימאס-לה-מהחיים", "מיואשת" וכד'. מיכתבים בנוסח של: "אבל אף כן לא רוצה

לקחת אותי מפני שנולדתי כלי אף - למרות שאני רוקדת טוב ויש לי ניווה נאה ואבי קונה לי כנרים יפים. אני יושבת ומסתכלת על עצמי כל היום ובוכה. יש לי חור גדול באמצע הפנים שלי שמפחיד אנשים ואפילו אתי הוא מפחיד כך שאני לא יכולה להאשים את הכנים שלא רוצים לצאת אתי..."
הבריועורכו של גברת לביבודד, שרייק, כינה אותו ואת שאר עורכי מדורים אלה: "הכהונות של אמריקה כמאה-העשרים". את זמנו החופשי נהג גברת לביבודד להעביר במיסבאה של דלהנטי. בלגימת הטיה המרה, ושם מעיר לו עורכו-הברו שרייק: "גברת לב-בודד, ידידתי, אני מייטץ לך לתת לקוראים שלך אבנים. כאשר הם מבקשים לחם, אל תיתן להם ביסקוויטים כמו שעושה הכנסייה, ואל תאמר להם כמי המדינה שיאכלו עוגות...". התחנה הבאה אחרי המיסבאה של דלהנטי היא: "גברת לביבודד נפט

החוויה הישראלית

סופרת-ימחה הריאבן מול חבורת הדרווישים

אחת לכמה מעשי עוולה המתרחשים ב- תחומי מדינת-ישראל (אשר אינם כוללים את השטחים הכבושים), נזעקים כמה יפי נפש ואנשי רוח ומביעים בדרך זו או אחרת את סלידתם מהמתרחש, משלימים את סלידתם, שבים לשולחנות-הכתיבה המסובסדים (בידי הממשלה) שלהם ואל מלאכת יומם. זו התמונה, נכון לעכשיו, של איש הרוח הישראלי הטיפוסי, ראשית שנות השמונים.

אך בשנה האחרונה גיליתי בתוך ישימון אנשי הרוח הישראליים צמח אחד של כבוד. השומר על הערך של יפה נפש ואיש רוח במתכונת המערבית ובמסורת הליברליזם האירופי הצרוף, וכוונתי לסר פרת ולמחברת המסות שולמית הריאבן.

בספר מסותיה תיסמונת דולסיניאה *, שכבר על עטיפתו מובא ציטוט מתוך ספר איוב: "ויען איוב ויאמר: אימנם כי אתם-עם ועימכם תמות שמעו-ינא תוכחתי...". מביאה הריאבן שירטוט ל- אורך שנים ארוכות, של מאמריה-השק- פותיה על החברה-הישראלית. זהו תיאור הדרגתי, שמתוכו לבו הקורא על הנתיב הישר והמכוונ של עוברת הריאבן מ- ליברליזם לא-מחייב שבו נקטה בראשית דרכה, עד לניתוח חד וחריף של התל- אובת הפוליטיות-הברתיות-מעמדיות ה- עוברות על החברה הישראלית.

בשנה האחרונה פגשתי את שולמית הריאבן בכמה התרחשויות של עימות, המעידות על כוונתיה שלא להיכנע לקול- הרחוב האלים. היא היתה בין מארגנות ההפגנה בראש-השנה מול ביתו של ראש- הממשלה, מנחם בגין, עם הישמע דבר הטבח בבירות. כמה ימים מאוחר יותר מצאתי אותה, ביחד עם פרופ' מיכאל בר-נר, מהלכים באותו מקום ושולטים על חיהם. התובעים מראש-הממשלה לה- קים ועדת-חקירה.

לפני כמה שבועות, ביום גשום למדי, בשעת צהריים, ליד תיאטרון ירושלים, היתה שולמית הריאבן אחת מהמארגנות של מסע שלום עכשיו לעיר המתנחלים אפרת. בהפגנה שקדמה להירצחו של אמיל גרינצווייג, צעדה שולמית הרי-

ארץ אוכלת תושביה

השואה, מכים לנגד עיני זוג אנשים לא צעירים מבין הצועדים, אנשים שעברו בגופם את השואה. חבל שהצלמים נצמ- אים כרעג בצד השני ואיי-אפשר לקרוא להם. בגין בגין בגין בגין. אריק אריק אריק מלך, אריק מלך. שתי גערות תיכור- ניסטייות ועברות עתה תחת גשם יריקות ממש, רואים את היריקות מתעופפות באוויר, ואני רואה שהפה שלהן רועד קצת... אל תוך שדה הראייה מתפרץ בריון ענק, מרקד כדרויש מטורף, וצועק: אשכנזים, מערסניקים חרא! אריק מלך ישראל... ליד גן סאקר מדליקים הצועדים לפידים ושרים: באנו חושך לגרש. האב- גים עדיין עפות...

שיום הישראלי כמות שהוא. הנה כמה מהם: אני רואה לימני שוטר חביב, הי נראה יותר כאבי מישפחה גדולה שצריך בעצם בשעה זו לקחת את הילדים מהצנת אחרי-הצהריים הביתה - והוא מגסה לע- צור בגופו את הגל, ואינו מצליח. בגין בגין. אשף אשף אשף. אריק מלך יש- ראל. אריק מלך ישראל. אריק, זה אריק, לא יעזור לכם, אשפיסטיס, לא יעזור לכם, אתם זבל, הוועדה שלכם זבל, עשיתם ועדה נגד אריק, עשיתם ועדה נגד בגין, נהרגו אותכם, נעשה לכם סברה ושאתילה, נעשה לכם שואה. זבל זבל זבל...

מגיעים אל הרחבה מול משרד ראש-הממשלה. ישיבת הממשלה נערכת מולנו. הצעקות בגין-בגין ואריק-אריק הר פכות להיות מעגלי-יריקוד מטורפים. כאן נוכחות המישטרה ומגבי נודלה מאוד, והמכות נבלמות... עכשיו נוטל את המיק- רופון אורי (אל) סימון. הוא קורא - נידמה לי - בספר ירחיהו, אבל אני מתקשה לשמוע, כי הצעקות אריק-מלך ישראל מתרישות גם התנף. על מדרגות בניקניש-ישראל, ממול, אני רואה שוב לאור הלפיד את אמיל, שספג הרבה מאוד מכות בעת המיצעד... ברגע זה נשירות לו עוד כשמונה, תשע דקות לחיות. התקות. דום. להיות עם חופשי בארצנו. פיזור. הקהל והשוטרים מתערבבים יחד. אני יורדת לעבר משרד-האוצר, חולפת ליד חבורת הדרווישים, המפזות בתזוזות, ואחד מהם צועק לתוך אוני, מאחור, צעקה מחרישה: גברת-גברת, נעשה לך צברה ושאתילה... אני ממתנה לחברים - ואוויר הלילה נקרא על ידי הפיצוץ ה- עמום והרע...

אבל גם לי מתהפכים קצת הקרביים כשאני רואה שלושה ביריונים חובטים בפניו של אלון, שלחם באנסבה ובעוד כמה מיבצעים נגד טרור. שעם ישראל עוד לא שמע עליהם, הם צועקים לו תוך כדי המכות: אתה היית בכלל בצבא, אשפיסטי? אתה היית בצבא בחיים שכן? המיצעד מתקדם לאט. מכות בלי הפסק. המון יריקות. אבנים. לעמירם זור- קים סיגריה בוערת על הפנים. ענת מוכה קשה, יותר מאוחר מגסה ביריון לכבות לפיד בוער על פניה של מלה ז'ון, אמנית ממוסיאון ישראל. אלה אינם השו- ליים הרגילים: מישהו אירגן אותם...
אני רואה את ירום ואת ז'הר ואת אלון ואמיל ועמום ושאול, צנח- גים כולם, משלבים זרועות ועומדים ב- פרץ, שורה דיקה מול המתפרצים האלי- מים, כדי שההפגנה תוכל להמשיך וללכת, בעצם - כדי שהדמוקרטיה בישראל תוכל להמשיך וללכת. הקהל המשוהב הגיע כבר לשלב החרפות המיניות. ערפאת ילמף אותכם בתחת. לכו לה... עם אשף. מניאקים, קוקסינלים, אתם זבל על יד אריק. בגין בגין בגין. אריק מלך ישראל. חולפים במעלה המידרחוב. במקום הזה תמיד, תמיד, יש לי נקודת-שקט קטנה: לפני שלושים ושש שנה, עוד בהגנה, כבשתי כאן את פצועי הפיצוץ של מכה- גית התופת - טבילת אש שלי כנערה- חובשת. עכשיו בדיוק במקום הזה, אני חוטפת בעטשה... מאחרי מנסה פרופסור חוזה לצרום, מיורחנית נודעת, להרגיע את ילדתה המבוהלת. איש לא ציפה לכל- כך הרבה מכות...
אנשי הרב כהנא, שלא היה בשו- אה והוא משתדל להפקיע לעצמו את שיעון

אבן, שאינה צעירה עוד, את כל מסע ההפגנה, ממרכז ירושלים עד למישרד ראש-הממשלה. בגיליון ידיעות אחרונות (14 בפברואר), היא תיארה תחת הכותרת עדות את כל שראו עיניה, תיאור שאיש מאלה היושבים בהכילה-השן של הסיפורת העברית, לא הצליח לתאר. תיאורים, ש- משום מה לא תוארו בטלוויזיה הישרא- לית, וגם לא ברדיו, והמציגים את הפא-

* שולמית הריאבן - תיסמונת דול- סיניאה; הוצאת כתר; 268 עמודים (כרי- כה רכה).